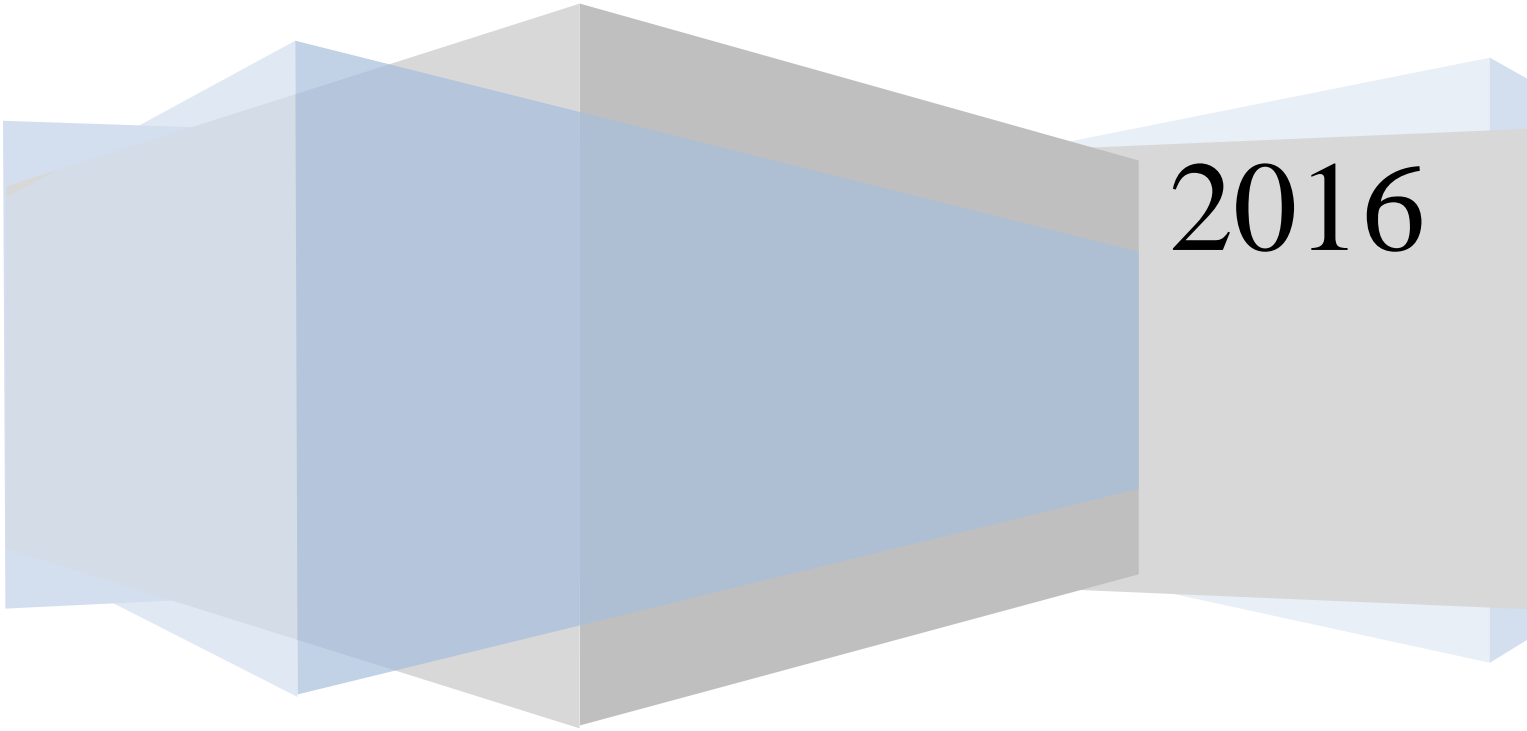

ÇAY İŞLETMELERİ GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

ÇAY SEKTÖRÜ RAPORU

GİRİŞ

1-DÜNYADA ÇAYIN TARİHÇESİ

Dünyada sudan sonra tüketilen ikinci içecek olan Çay (*Camellia sinensis*), çaygiller (*Theaceae*) familyasından nemli iklimlerde yetişen, yaprak ve tomurcukları içecek maddesi üretmekte kullanılan bir tarım bitkisidir. *Camellia ASSAMICA* ve *Camellia SINENSIS* olmak üzere iki türü bulunmaktadır. Üç farklı şekilde elde edilen çay; yeşil çay, siyah çay ve oolong çay olarak bilinmektedir. Bunların yanı sıra, *Camellia SINENSIS* bitkisinin bazı varyetelerinin tomurcuk ve genç yapraklarından yapılan özel bir çay grubu olan beyaz çay da vardır.

Çay Dünyada ilk defa Çin ve Hindistan'da yetiştirilmeye başlanmış olup anavatanı Assam (Hindistan'ın Çin'e bakan iç tarafları) dır. Çay bitkisinin M.Ö 2700 yıllarında Assam'dan Çin'e taşındığı ve orada da kültürü yapılmaya başlandığı bilinmektedir.

Çay tropikal bölgelerde ve iklim bakımından bol yağışlı ve sıcak alanlarda yetişmektedir. Bitkinin normal gelişebilmesi için toplam yıllık yağışın 2000 mm'den az olmaması ve aylara göre yağış dağılımının düzenli bulunması gerekmektedir. Çay tarımında yetiştiricilik, genel olarak tohum ve çelikle çoğaltılan fidanlarla yapılmaktadır.

Çay, Çince "Ça" kelimesinden türetilmiştir ve bütün diller, bu içecek için bundan aldıkları ve ürettikleri kelimeleri kullanırlar. İlk olarak çaya Çin'de İsa aleyhisselamın doğumundan 2700 yıl önce yazılmış olan belgede rastlanılmıştır. Fakat kayıtlar yalnız ilaç olarak kullanıldığını belirtmektedir. Çayın Çinlilerin milli içeceği olması, ancak milattan 400 yıl sonradır. Ortaçağlarda ticari münasebetlerin başlamasıyla beraber yavaş yavaş çayın kıymeti de anlaşılmış ve bütün dünyaya yayılmıştır. Miladi 350 yıllarında Çinliler gemilerle Seylan'a gidiyorlar ve mallarını Arap ve İran gemilerinin getirdiği mallarla mübadele ediyorlardı. Beşinci yüzyılın ortasında Çinliler Kızıldeniz'deki Aden'e kadar geldiler. Sekizinci yüzyıldan itibaren Arap ve İran gemileri Çin'e kadar gittiler. On beşinci yüzyıldan itibaren çay karayoluyla Orta Asya'ya geldi ve böylece Tibetliler onu genel olarak kullanmaya başladılar.

Avrupa çay hakkındaki haberleri ancak Haçlı seferleri sırasında alabildi. On altıncı yüzyılda çaydan, meşhur seyyahlardan Giovanni Battista Ramusio (1559), L. Almedia (1588) ve Tareira (1610) tarafından bahsedilmiştir. Fakat çayın hazırlanması hakkında kesin bir bilgiye sahip değillerdi. 1610 yılında Hollanda-Doğu Hindistan şirketinin gemileri ilk çayı Hollanda'ya getirdiler ve çok geçmeden sevilen bir içecek oldu. Paris'e ilk çay 1635'te, Londra'ya 1650'de geldi. Rusya'ya karayolundan 1638'de ulaştı. Almanya'ya ise 1647 yılında girdi. Çayın halk tarafından da benimsenmesi birçok doktorun bunu tavsiye etmesinden ileri gelmiştir.

İngilizler sağlık ve zindeliğin sunulduğu bu sıcak içeceği o kadar çok benimserler ki, bunu bir yaşam tarzı haline getirirler. 18.yüzyılda da bugün dünyanın en büyük çay yetiştirilen bölgesi sayılan

Assam ve Seylan Adası`nda çay bahçeleri oluştururlar. Üretilen bu ayları Avrupa`ya hızlı olarak taşımak içinde, süratli yelkenliler yaparlar.

ÇİN'DE ÇAY BAĞESİ

Efsaneye göre Çin`in ilk hükümdarlarından olan Shen Nung`un fermanları arasında sağlık açısından tüm suların kaynatılarak içilmesi de bulunuyordu. İmparatorluğun ücra köşelerinden birinde bulunduğu bir yaz günü, imparator ve maiyeti dinlenmek üzere durur ve hizmetçiler efendilerinin buyruğu üzerine içmek için su kaynatmaya koyulurlar. Kaynamakta olan suyun içine yakındaki bir alıdan kuru yapraklar düşer ve suyun rengi değişir. Bu karışımı içen imparator bunu çok ferahlatıcı bulur. Efsaneye göre çay ilk olarak böyle keşfedilmiştir.

HİNDİSTAN'DA ÇAY BAHÇESİ

Hindistan`da da çayın keşfi Japon keşişin efsanesine dayandırılır.

KENYA'DA ÇAY BAHÇESİ

SRI LANKA'DA ÇAY BAHÇESİ

JAPONYA'DA ÇAY BAHÇESİ

Japonya'ya ilk çay tohumlarını Çin'den memleketine dönmekte olan Budist rahip Yesei getirmiştir. Japonlar için çayın babası sayılan Yesei, Çin'de çayın dinsel meditasyonu yoğunlaştırıcı etkisini de görmüştür. Bu nedenle, çay Japonlar için daima Zen Budizmi ile de ilintilidir. Japonya'da çay saraydan manastırlara ve oradan da toplumun tüm katmanlarına büyük bir hızla yayılır.

2-DÜNYADA ÇAYIN YERİ

FAO istatistiklerine göre Dünya’da çay tarım alanları 2010 yılında 3.149.608 hektar, 2011 yılında 3.412.539 hektar, 2012 yılında 3.517.383 hektar, 2013 yılında ise 3.521.220 hektar, 2014 yılında ise 3.779.382 hektara ulaşmıştır. Aynı istatistiki rakamlar doğrultusunda Dünya’da çay üretimi ise 2010 yılında 4.606.606 ton iken(siyah çay, yeşil çay ve diğer çay çeşitleri), 2011 yılında 4.771.205 ton, 2012 yılında 5.034.967 ton, 2013 yılında rakam 5.361.523 ton ve 2014 yılında da 5.561.339 hektar olmuştur.

Türkiye dünyada, çay tarım alanlarının genişliği bakımından 8 inci, kuru çay üretiminde 6 ncı, kuru çay tüketimi yönünden de 3.sırada yer almaktadır.

DÜNYA ÇAY TARIM ALANLARI (2014)

ÜLKELER	ÇAYLIK ALAN (Bin Hektar)
ÇİN	1.996
HİNDİSTAN	604
SRİLANKA	222
KENYA	203
ENDONEZYA	119
VIET NAM	115
MYANMAR	83
TÜRKİYE	76
Diğer Ülkeler toplamı	382
Genel Toplam	3.800

FAO 2015 verileri henüz açıklanmamıştır

DÜNYA KURU ÇAY ÜRETİMİ (2014 FAO)

ÜLKELER	MİKTAR (Bin Ton)
ÇİN	2.111
HİNDİSTAN	1.207
KENYA	445
SRİLANKA	338
VIETNAM	228
TÜRKİYE	227
İRAN	119
ENDONEZYA	154
Diğer ülkeler toplamı	731

Genel Toplam

5.561

FAO 2015 verileri henüz açıklanmamıştır.

DÜNYA KURU ÇAY TÜKETİMİ (2013 FAO)

ÜLKELER	MİKTAR (Bin Ton)
ÇİN	1.614
HİNDİSTAN	1.001
TÜRKİYE	228
PAKİSTAN	126
MISIR	99
İRAN	83
ENDENOZYA	64
BANGLADEŞ	61
MOROCCO	56
VİETNAM	31
KENYA	26
Diğer ülkeler toplamı	632
Genel Toplam	4021

FAO 2014 verileri henüz açıklanmamıştır.

ÇAY KÜLTÜRLERİ

İNGİLİZLER: Süt ekleyerek çaylarını tüketirler ve beş saatleri bir klasiktir.

ÇİNLİLER: Yeşil Çayın her derde deva olduğuna inanırlar.

JAPONLAR: Çay içmek kültürüdür, dini bir ritüeldir.

KUZEY AFRİKA : Çaylarını nane ile aromalandırarak tüketirler.

RUSLAR: "Kıtlama" dedikleri şeker ile çaylarını tüketirler.

TİBET: Süt veya su ile demledikten sonra tereyağı ile karıştırarak çaylarını içerler.

TÜRKLER: "Tavşan Kanı" olarak adlandırdıkları çaylarını günün her saatinde, limonlu veya şekerli veya şekerli, sohbetlerin vazgeçilmez içeceği olarak tüketilir.

Dünyanın her yerinde, herkese farklı bir lezzet farklı bir içim sunsa da, Çay hayatımızın vazgeçilmez bir içeceğidir.

3-TÜRKİYE'DE ÇAYIN TARİHÇESİ

Çayın Türkiye'ye ilk gelişi ve geçirdiği süreç Çayın Avrupa'ya geldiği yıllarda Osmanlı İmparatorluğunun yayılış alanı Avrupa'nın ortalarına kadar uzanmış ancak etki alanı tüm Avrupa ülkelerini kapsamıştır. Bu nedenle çayın Türkler tarafından tanınması Avrupalı halklarla hemen hemen eş zamanlı olmuştur. Nitekim İstanbul'da çayın içecek olarak tanınması 1600'lü yıllara uzanmaktadır. Osmanlı döneminde çay içiminin hızla yayılması ülkede çay yetiştirilmesi için girişimler de başlatmış ve dönemin Ticaret Nazırı (bakanı) İsmail Paşa tarafından Çin'den getirilen çay fidanları 1888 yılında Bursa'da dikilmiştir. Ancak bölgenin ekolojik koşullarının çay yetiştirilmesine uygun olmaması bu girişimin başarıya ulaşamamasına neden olmuştur. Daha sonraları Türkiye'de çay tarımı ile ilgili girişimler 1917 yılından sonra gelişmiştir. Batum'a incelemeler yapmak üzere gönderilen heyette bulunan Prof. Ali Rıza Erten benzer ekolojiye sahip olan Doğu Karadeniz kıyılarımızda da çay bitkisinin yetiştirilebileceğini açıklamış, çay dış alımı için ödenen paranın yüksekliğine de değinen Erten, Rize bölgesinde çay tarımının yapılmasını önermiştir. Ancak Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ortaya çıkan öncelikli olaylar nedeniyle Ali Rıza Erten'in raporu o zaman için dikkate alınmamıştır. Devam eden dönemde işsizlik ve yoksulluk nedeniyle Doğu Karadeniz bölgesi insanların yurdun değişik yerlerinde çalışma zorunda olmaları ve ailelerinden uzakta yaşamaları bölgede iş alanlarının yaratılmasını zorunlu hale getirmiştir. Sorunun çözüme kavuşturulması ve bölge insanlarına gelir kaynağı yaratılması için o günlerde Türkiye Büyük Meclisi'nde önemli görüşmeler yapılmış ve sonunda 6 Şubat 1924 tarihinde "Rize Vilayeti ile Borçka Kazasında Fındık, Portakal, Mandalina, Limon ve Çay Yetiştirilmesi" adı altında 407 sayılı kanun kabul edilmiştir. Kanunun yürürlüğe girmesinin ardından Rize'de "Bahçe Kültürleri İstasyonu" adı altında kurulan birime işleri organize ve kontrol etmesi amacıyla görevlendirilen Ziraat Mühendisi Zihni Derin tarafından Batum'dan getirilen çay tohumları ile çay fidanı üretimine başlanmıştır. Yurdumuzda başlayan çay yetiştirme hamlesi 1937 yılında kesin şeklini almış ve Sovyetler Birliği'nden Gürcistan kökenli 20 ton çay tohumu satın alınmıştır. Türkiye 1938 yılında ilk çay hasadını yapmış (135kg) ve ilk siyah çayını (30kg) üretmiştir. İlk çay fabrikası ise Rize ilinde Fener mevkiinde 1946 yılında 60 ton çay/gün kapasite ile işletmeye açılmıştır. İlk yıllarda ülkemizde üretilen çay miktarı iç tüketimi karşılayamadığından çay açığı ithalatla karşılanmıştır. Ancak 1964 yılında çay üretimi iç tüketimi karşılayacak seviyeye ulaşabilmiş ve çay ithalatı durdurulmuştur. Bu tarihten sonra ise az olmakla birlikte çay ihracatı yapılmaya başlanmıştır. Uzun yıllar çayın tarımı Tarım Bakanlığı'nca, yaş çayın satın alınması, işlenmesi ve pazarlanması ise Gümrük ve Tekel Bakanlığı'nca yürütülmüştür. 1971 yılında çay tarımının ve çay işletmesinin ayrı Bakanlıkların sorumluluğu altında yürütülmesine son verilmiş ve Çay Kurumu Genel Müdürlüğü (ÇAY-KUR) kurulmuştur. Ardından 4 Aralık 1984 tarih ve 3092 sayılı kanunla çayın üretimi, işlenmesi ve pazarlanması serbest bırakılmış ve böylece çay özel sektöre açılmıştır. Ancak bu kanunla çay tarımı

alanlarının belirlenmesi Bakanlar Kurulu'nun yetkisine bırakılmıştır. 1984 yılında yapılan bu değişiklik Türk çaycılığı tarihinde şimdiye kadar görülen en önemli ve radikal değişiklik olmuştur. Çaya özgün özel kültür gelişmiş, bu da giderek gelişmekte ve derinleşmektedir. Türkiye kişi başına çay tüketiminde dünya ülkeleri arasında 3. sıradadır. Dünya çay üretiminde ise 6. sıradadır.

TÜRKİYE'DE ÇAY BAHÇELERİ

4-TEŞEKKÜLÜN AMACI, SORUMLULUKLARI VE YAPISI

Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü (ÇAYKUR) 233 Sayılı KHK. Hükümlerine tabi, sermayesinin tamamı devlete ait, tüzel kişiliğe sahip, faaliyetlerinde özerk ve sorumluluğu sermayesiyle sınırlı bir İktisadi Devlet Teşekkülü (İDT) ve Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının ilgili Kuruluşudur.

a-Teşekkülün Amacı:

Çay İşletmeleri Genel Müdürlüğü, Türkiye'nin tarım politikasına uygun olarak çay ziraatını geliştirmek, ekonomik gereklilik, kârlılık ve verimlilik ilkeleri doğrultusunda; sermaye birikimine yardım ederek yatırım kaynağı yaratmak, serbest piyasa şartlarında en çok faydayı temin etmek, gerekli hammadde temini ile her türlü çay ürünü üretmek, pazarlamak, ithal ve ihraç etmek, iç ve dış pazarlarda Teşekkülün rekabet gücünü artırmaya yönelik olarak ilişkili ve yan ürünlerde gerek ve fayda görülen her türlü faaliyetlerde bulunmak amaçlarıyla teşkil edilmiştir.

ÇAY-KUR'un faaliyet konuları aşağıda gösterilmiştir.

- a) İşletmeye uygun nitelikteki yaş çay yapraklarını satın almak, kuru çay üretmek ve/veya ürettirmek.
- b) Satın alınan çay yapraklarını işlemek ve değerlendirmek için teknolojik faaliyette bulunmak.
- c) Ürettiği veya ithal ettiği kuru çayların iç ve dış pazar isteklerine uygun olarak harmanlanmasını, paketlenmesini ve pazarlanmasını sağlamak.
- ç) (a), (b) ve (c) bentlerindeki faaliyetlerle ilgili olarak;
 - 1) Gerekli tesisleri kurmak, kiralamak ve işletmek.

2) Üretim faaliyetlerinden doğan yan ürünleri değerlendirmek ve yardımcı maddeler üretmek, bitkisel çaylar, soğuk çay, kafein, ekstrakt ile diğer ilişkili ve yan sektörlere ait ürünlerin üretimini ve pazarlamasını yapmak ve/veya yaptırmak.

3) Çay ürününün kalite ve veriminin ve işletme tekniğinin geliştirilmesi için gerekli araştırmaları yapmak, müessese ve laboratuvarlar kurmak, işletmek.

4) Gerekli madde ve araçları tedarik etmek.

5) Ticaretle iştirak etmek, ihracat ve ithalat yapmak.

6) Çay eksperlerinin yetiştirilmesi için gerekli önlemleri almak.

7) Teşekkülün ihtiyacı için her türlü taşınır ve taşınmaz mal edinmek, kamulaştırma yapmak, aynı, sınıai ve ticari haklar tesis etmek, bunlar üzerinde tasarrufta bulunmak.

8) Mevzuat uyarınca verilen diğer görevleri yerine getirmek.

d) Kurulmuş ve kurulacak küçük ve orta büyüklükteki özel kuruluşlara idari ve teknik alanlarda rehberlik yapmak.

ÇAY-KUR bu amaç ve faaliyetlerini doğrudan doğruya ve müessese, bağlı ortaklık, iştirak ve diğer birimleri eliyle yerine getirir. ÇAY-KUR'un amaç ve faaliyet konuları Yüksek Planlama Kurulu kararı ile değiştirilebilir.”

b-Teşekkülün Yapısı:

Merkez Teşkilatı; Yönetim Kurulu, Genel Müdür, 3 Genel Müdür Yardımcısı, Teftiş Kurulu Başkanlığı, Hukuk Müşavirliği, Yönetim Kurulu Şube Müdürlüğü, Özel Kalem Müdürlüğü, Müşavir ve 13 Daire Başkanlığı ile bunlara bağlı Şube Müdürlüklerinden oluşmaktadır.

Taşra Teşkilatı; 45 adet Yaş Çay İşleme Fabrikası Müdürlüğü, 1 adet Çay Paketleme Fabrikası Müdürlüğü, 8 adet Pazarlama Bölge Müdürlüğü, 1 adet Pazarlama ve Üretim Bölge Müdürlüğü, Atatürk Çay ve Bahçe Kùltürleri Araştırma Enstitüsü Müdürlüğü, Anatamir Fabrikası Müdürlüğü ile İrtibat Müdürlüğünden oluşmaktadır.

5- TEŞEKKÜLÜN PERSONEL DURUMU

Teşekkülümüzün, 31/12/2016 tarihi itibariyle, çeşitli hizmet birimlerinde istihdam edilen kadrolu, sözleşmeli ve işçi personel durumu aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

MEMUR PERSONEL

KADROLU PERSONEL		SÖZLEŞMELİ PERSONEL	TOPLAM
I Sayılı Cetvele Tabii	III Sayılı Cetvele Tabii		
386	-	984	1.370

İŞÇİ PERSONEL

DAİMİ ÇALIŞAN İŞÇİ SAYISI	GEÇİCİ İŞÇİ SAYISI	TOPLAM
1.885	8.572	10.457

TOPLU İŞ SÖZLEŞMESİ :

Toplu İş Sözleşmesi 01/01/2015 tarihinden geçerli olmak üzere 19/01/2015 tarihinde imzalanmıştır. 31/12/2016 tarihi itibarıyla işçilik maliyetlerimiz ortalama 5.187,00 TL. olarak gerçekleşmiştir.

YILLAR İTİBARIYLA MEMUR VE İŞÇİ ÖDEMELERİ

Gider Çeşitleri	Y I L L A R					
	2011 (Bin TL)	2012 (Bin TL)	2013 (Bin TL)	2014 (Bin TL)	2015 (Bin TL)	2016 (Bin TL)
Brüt İşçilik	261.525	266.000	295.500	306.800	380.948	3 89.925
Brüt Memur	52.583	64.207	69.650	77.771	82.886	92.063
TOPLAM	318.361	330.207	365.150	384.571	463.834	482.555

YILLAR İTİBARIYLA İŞTE OLAN VE İŞ AKDI ASKIDA OLAN TOPLAM İŞÇİ SAYISI VE KULLANILAN ADAM AY

YILLAR	DAİMİ İŞÇİ SAYISI	GEÇİCİ İŞÇİ SAYISI	GENEL TOPLAM	KULLANILAN ADAM/AY
2010	3.423	8.467	11.890	37.882
2011	3.077	7.892	10.969	36.371
2012	2.772	7.275	10.047	34.176
2013	2.569	6.708	9.277	36.716
2014	2.366	6.112	8.478	31.955
2015	2.151	8.987	11.138	44.770
2016	1885	8.572	10.457	43.974

6-TARIMSAL FAALİYETLER

Teşekkürümüzün tarımsal faaliyetleri; yaş çay alımları, ruhsatlandırma, destekleme ödemeleri, organik çay tarımı ve çay tarımı ile ilgili diğer araştırmaları kapsamaktadır.

a-Yaş Çay Alımları

2016 Yılı Yaş Çay Kampanya Dönemi **25 Nisan'da** başlamış ve **17 Ekim 2016'da** sona ermiştir. ÇAYKUR;1. Sürgün Döneminde **230.000** Ton, 2.Sürgün Döneminde **249.000** Ton, 3.Sürgün Döneminde **209.000** Ton olmak üzere toplamda **688.000 ton** yaş çay alımı gerçekleştirmiştir.

Teşekkürümüzce 2014 yılından itibaren beyaz çay üretmek üzere yaş çay tomurcuğu alımlarına başlanılmıştır. 2014 yılında kilogramı 300 TL'den 1545 kg, 2015 yılında da kilogramı 350 TL 'den 810 kg ve 2016 yılında kilogramı 400 TL'den 510 kg yaş çay tomurcuğu alınmıştır.

Teşekkürümüz de yaş çay alımları Çay Eksperi unvanındaki mevsimlik işçilerle, üreticilerimize ait alım yeri denilen binalarda yapılmaktadır. 2016 yılında 1297 eksper ile 2981 alım yerinde yaş çay alımları gerçekleştirilmiştir. Önceki yıllarda matbu evraklara elle yazılan kayıtlarla yaş çay alımları gerçekleştirilirken ilk defa 2015 yılında yaş çay alımları, gelişen bilişim teknolojileri de kullanılarak Çay Alım Otomasyonu (ÇAYAL) olarak adlandırılan mobil sistem kullanılmak suretiyle yapılmıştır. Bu sistemle işçilik ve zamandan tasarruf sağlanarak üreticiden manuel ortamda satın alınan çayların online olarak merkeze aktarımı sağlanmıştır.

Teşekkürümüz 2000 yılından itibaren **programlı yaş çay alımlarına** başlamıştır. Programlı yaş çay alımlarında satın alınacak yaş çay miktarı; Teşekkürümüzün yıllık kuru çay satış miktarlarına göre belirlenmektedir. Belirlenen miktar kadar üreticilerden yaş çay satın alabilmek için de; her sürgün dönemi için dekar başına satın alınacak yaş miktarı (Kota) belirlenerek, buna göre yaş çay alımları gerçekleştirilir.

Bu kapsamda 2016 yılında; üreticilerden birinci sürgün döneminde dekardan 400 kg, ikinci sürgün döneminde dekardan 375 kg, üçüncü sürgünde ise 300 kg ürün satın alınması planlanmış ve uygulanmıştır.

2013 yılına kadar Teşekkürümüze her gün çay satmak için çay bahçesine girip çay hasat etmek mecburiyetinde olan üreticilerimiz, randevulu alım sistemine geçtikten sonra 1-5 dekar çay bahçesine sahip üreticiler haftada 1 gün, 5-10 dekar arasında olanlar haftada 2 gün, 10-15 dekar arasında olanlar haftada 3 gün, 15-20 dekar arasında olanlar haftada 4 gün, 20-25 dekar arasında olanlar haftada 5 gün, 25 dekardan fazla olanlardan haftada 6 gün çay satın alınarak üreticilerin her gün çay alımyerine gitmeleri önlenmiş, alım yerlerinde yaşanan izdiham azaltılmış ve üretici yığılmaları önlenmiştir. Böylece üreticiye daha rahat çay satma imkânı verilmiş özel sektöre yönlendirmeleri önlenmiştir. Ayrıca, bu sistem içerisinde önceleri çay bahçesini kiraya ya da yarılığa veren bölge dışındaki ruhsatlı çay üreticilerine hasat zamanı bölgeye gelip kısa sürede çaylarını satma imkânı sağlanmıştır. Bunun yanında çaylık alanı fazla olmasına rağmen haftada iki gün ya da üç gün yaş çay satmak istemeyen

üreticilerin, haftada bir ya da iki gün yaş çay satma istekleri de yerine getirilmiştir. Ayrıca, Randevulu Alım Sistemi içerisinde; Rize, Trabzon, Artvin ve Giresun illerini kapsayan çay bölgesi haricindeki illerde sürekli ikamet eden gurbetçi üreticilerimizin, bir sürgün döneminde satacağı yaş çay (kota), en az bir gün, en çok da birbirini takip eden dört gün içerisinde satın alınmıştır. Randevulu Alım Sistemi ile hem üreticilerimize çay satmada kolaylık sağlanmış hem de Teşekkürümüzün yaş çay alım yerlerinde yaşanan izdiham azaltılmıştır.

Sürgünler	Sürgün Başlangıç ve Bitiş Tarihi	Program (Bin Ton)	Gerçekleşme (Bin Ton)	Oran %
Birinci Sürgün	25 Nisan-22 Haziran	230	230	100
İkinci sürgün	23 Haziran-14 Ağustos	245	249	102
Üçüncü sürgün	15 Ağustos-17 Ekim	205	209	102
TOPLAM		680	688	101

ÇAYKUR VE ÖZEL SEKTÖR TARAFINDAN SATINALINAN YAŞ ÇAY MİKTARLARI VE ORANLARI

YILLAR	SATINALINAN YAŞ ÇAY MİKTARI				
	ÇAYKUR (Bin Ton)	%	ÖZEL SEKTÖR (Bin Ton)	%	TOPLAM (Bin Ton)
2010	590	45	715	55	1.305
2011	653	53	580	47	1.233
2012	655	57	494	43	1.149
2013	672	57	504	43	1.176
2014	628	49,6	638	50,4	1.266
2015	680	51,4	642	48,6	1.322
2016	688	53,1	608	46,9	1.296

2016 yılında sektördeki toplam alımın % 53,1'i ÇAYKUR, % 46,9'u Özel Sektör tarafından gerçekleştirilmiştir.

b-Çay Tarım Alanlarının Ruhsatlandırılması

Çay tarımı ruhsata bağlıdır. Çay Bahçeleri en son 93/5096 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile 1994 yılında ruhsatlandırılmıştır. Bu Karar ile hem mevcut ruhsatlı çay bahçelerinin yeniden ölçülmek suretiyle ruhsatları yenilenmiş hem de 1994 yılına kadar ruhsatsız olarak tesis edilen çay bahçelerine ilk defa ruhsat verilmiştir. Bu işlemler sonucunda 767 bin dekar çaylık alan tespit edilmiştir. 1994 yılından sonra da günümüze kadar yeni alanlar için ruhsatlandırma işlemi yapılmamıştır. 30/07/2013 tarih ve 28723 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan Çay Bahçesi Kuracak Olanlara Ruhsatname Verilmesinde Uygulanacak Esaslara Dair Yönetmelik kapsamında Kurumun uygun görüşü ve Bakanlığın onayı ile yeni çay bahçesi tesis edilmektedir.

Çay tarım alanlarının belirlenmesi ile belirlenen bu alanlarda çay tarımı yapan üreticilerin mevcut ruhsatnamelerinin yenilenmesi ve önceden ruhsatname almadan çay bahçesi kuranlar varsa bu bahçeler için ruhsatname verilmesine ilişkin “Çay Tarım Alanlarının Belirlenmesi ve Bu Alanlarda Çay Tarımı Yapan Üreticilere Ruhsatname Verilmesine Dair 2012/3067 sayılı Karar” ın yürürlüğe konulması Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığının 19.03.2012 tarihli ve 4985 sayılı yazısı üzerine, 3092 sayılı kanunun 2 nci maddesine göre, Bakanlar Kurulunca 02.04.2012 tarihinde kararlaştırılarak 27 Nisan 2012 tarih ve 28276 sayılı Resmi Gazete de yayımlanmıştır. Bu Kararname doğrultusunda ruhsatlandırma işlemleri 2018 Nisan ayına kadar tamamlanacaktır.

c- Çaylık Alanların Üreticilere Göre Dağılımı

Çay üreticilerinin %73,74’ü 0-4,99 m² arasında, %21,60’ı 5.000–9,99 m² arasında ve % 4,31’i 10.000–19,99 m² arasında % 0.35’i 20.000 m² ve üzerinde çaylık alana sahiptir.

Ailede 18 yaşını bitiren kişiler çaylık cüzdanı ve ruhsat alabilmektedir. Toplam üretici sayısı cüzdan sayısı olup, bir üreticinin birden fazla cüzdanı bulunabilmektedir. 3.966 üretici birden fazla cüzdana sahip bulunmaktadır.

ÜRETİCİ SAYILARI VE BU ÜRETİCİLERİN SAHİP OLDUKLARI CÜZDANLARININ DAĞILIMI

Toplam Tekil T.C. No’ya Göre Üretici Sayısı	Birden Fazla Cüzdana sahip Olan Üretici sayısı	Cüzdan Sayısına Göre Üretici Sayısı
208.726	3.966	212.692

ÇAYLIK ALANLARIN ÜRETİCİ (CÜZDAN) SAYISINA GÖRE DAĞILIMI

Alan Aralığı (Dekar)	Üretici (Cüzdan) Sayısı	Oranı (%)	Çaylık Alanı (Dekar)	Oranı (%)
00 - 0,49	2.882	1,36	1.002	0,12
0,5 - 0,99	10.910	5,13	8.199	0,99
1.0 - 1,99	44.344	20,85	63.065	7,60
2.0 - 4,99	98.695	46,40	317.351	38,26
5.0 - 9,99	45.936	21,60	305.071	36,78
10 - 14,99	7.479	3,51	87.247	10,51
15 - 19,99	1.693	0,80	28.495	3,44
20 - 24,99	491	0,23	10.757	1,30
25 - 99,99	262	0,12	8.318	1,00
TOPLAM	212.692	100	829.505	100

d- Çaylık Alanların İllere Göre Dağılımı

Çaylık alanların % 65,96'sı Rize, % 20,01'i Trabzon, % 11,51'i Artvin, % 2,52'si ise Giresun ve Ordu illerinde bulunmaktadır. 2016 yılında illere göre çaylık alanlarının ve üretici sayılarının illere göre dağılımlarında 2015 yılına göre belirgin bir farklılık görülmemektedir.

2016 YILI İLLERİN ÇAYLIK ALAN VE ÜRETİCİ SAYISI DAĞILIMI

İLİ	ÇAYLIK ALAN (DEKAR)	%	ÜRETİCİ(CÜZDAN) SAYISI	%
Rize	547.135	65,96	131.443	61,81
Trabzon	165.982	20,01	51.222	24,08
Artvin	95.433	11,51	20.169	9,48
Giresun	20.844	2,51	9.814	4,61
Ordu	111	0,01	44	0,02
TOPLAM	829.505	100	212.692	100

e- Çay Bahçelerinin Budanması ve Budamanın Önemi

Kaliteli kuru çay üretebilmek için, özellikle hammaddeyi oluşturan çay bitkisinin kalitesini iyileştirici tedbirlerin alınması gerekmektedir. Kaliteyi artırıcı tedbirlerin en önemlisi budama işlemidir.

Budamanın amacı; Çalılışmış ve verimden düşmüş çay ocaklarının, tazelenip sürgün veriminin ve kalitesinin artmasına yardım etmektir. Budamanın uygun zamanda (Kasım-Aralık veya Şubat-Mart-Nisan) ve tekniğine uygun şekilde yapılması, çay bitkisinde taze sürgün üretimini artıran önemli bir etkidir. Budamadan sonra gelişen taze ve büyüme gücü yüksek olan sürgünler, kalite

unsurları bakımından da zengin olmakta, bu sürgünlerden üretilen kuru çayda o nispette kaliteli olmaktadır.

Budama esnasında, budama artıklarının yakılmayıp, çay ocakları arasında toprak yüzeyine serilmesi ve kış boyunca çürüyerek toprağa karışması; toprağın havalandırılması, organik madde ihtiyacının karşılanması ve uzun yıllardır tek yanlı olarak kullanılan azotlu gübrenin neden olduğu asitlik probleminin giderilmesine de yardımcı olmaktadır.

Bu sebeple, çay bahçelerinin ıslahı ve kaliteli çay üretiminin temini amacıyla 1994 yılında 93/5096 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı yürürlüğe konulmuştur. Bu Karar ile her yıl çay bahçelerinin 1/5 oranında budanması ve budamadan dolayı üreticilerin uğradıkları gelir kaybının tazminat olarak üreticilere ödenmesi amaçlanmıştır.

93/5096 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı, yaş çay yaprağının kalitesini artırmak ve çaylıkların gençleştirilmesi için önemli bir adım olmuştur. Uygulama süresi başlangıçta 5 yıl olan 93/5096 sayılı Kararnamenin süresi; bu projeden olumlu sonuç alınması üzerine 7.10.1998 tarih ve 98/11807 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile beş (5) yıl daha uzatılmıştır. 93/5096 sayılı Kararname, daha sonra 07.05.2001 tarih ve 2001/2493 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile değiştirilerek ödemelerle ilgili gerekli düzenlemeler yapılmıştır.

1994 yılında çay bahçelerinin 1/5 oranında budanması ile ilgili olarak 10 yıl boyunca yürütülen çalışmaların sonuçları aşağıdaki şekilde olmuştur.

Çay tarımında budama nedeniyle yaşanan olumlu gelişmelerin devam ettirilmesi amacıyla 2004 yılında, 01.01.2005 tarihinden geçerli olmak üzere 2004/7758 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı yayımlanmıştır. Bu Karar ile bu defa çay bahçelerinin 1/5 yerine her yıl 1/7 oranında olmak üzere 7 yıl boyunca budanmasına başlanmıştır. Bu Kararın uygulama süresi de 2011 yılı sonunda sona ermiştir. Kaliteli çay yaprağı temini amacıyla budamaya tabi tutulan çaylıklar nedeniyle üreticilerin uğradığı Gelir Kaybının tazminine dair 2011/2526 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı 28.12.2011 tarih ve 28156 sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir. Kararnamenin Yürürlük tarihi 01.01.2012 olup 10 (On) yıl için geçerlidir.

2010–2016 YILI ÇAYLIKLARIN BUDANMASI İLE İLGİLİ BİLGİLER

YIL	TOPLAM ALAN (Bin Dekar)	BUDANAN ALAN (Bin Dekar)	TAZMİNAT TUTARI (BİN YTL.)
2010	758	99.565	61.680
2011	758	99.127	68.001
2012	759	71.511	82.595
2013	759	72.334	93.666
2014	759	72.261	104.706
2015	762	71.369	118.402
2016	829	77.769	144.534

f- Yaş Çay Fiyatları:

Çaykur'un üreticilerden satın aldığı yaş çay bedelleri, 2011 yılından itibaren satın almayı takip eden ay içerisinde peşin olarak ödenmektedir.

Yaş çay fiyatları her yıl kampanya açılışında açıklanmaktadır.

YILLAR İTİBARIYLA KAMPANYA AÇILIŞ TARİHLERİ, SATINALINAN YAŞ ÇAY MİKTARLARI İLE FİYATLARI

YILLAR	KAMPANYA AÇILIŞ TARİHİ	SATIN ALINAN (BİN TON)	AYLAR	FİYAT (TL/KG)	ARTIŞ %
2010	13 Mayıs	590	Toplam	0,885	12,3
2011	20 Mayıs	653	Toplam	0,980	10,73
2012	9 Mayıs	655	Toplam	1,100	12,24
2013	27 Mayıs	672	Toplam	1,230	11,82
2014	26 Nisan	628	Toplam	1,380	12,19
2015	29 Nisan	681	Toplam	1,580	14,49
2016	25 Nisan	688	Toplam	1,770	12,02

g- Yaş Çay Alım ve Ödemeleri:

2010 -2014 YILLARI YAŞ ÇAY ÖDEMELERİ

ALIMLAR		ÖDEMELER		ÖDEME TARİHLERİ		Ödeme %'si
Miktar(Ton)	Tutar(Bin TL)	Ödenen (Bin TL)	Kalan(Bin TL)	BAŞLAMA TARİHİ	BİTİRİLME TARİHİ	
590.378	522.484	416.790	105.694	15.07.2010	2011 Yılına Devretti.	
652.981	639.920	639.920	-	07.06.2011	31.10.2011	100
655.285	720.813	720.813	-	11.06.2012	23.10.2012	100
672.209	827.160	827.160	-	13.05.2013	31.10.2013	100
628.442	867.249	867.249	-	21.05.2014	30.10.2014	100
680.917	1.056.816	1.056.816	-	15.06.2015	27.10.2015	100
687.515	1.213.193	1.213.193	-	13.06.2016	31.10.2016	100

h-Organik Çay Tarımı:

Dünyadaki gelişmelere bağlı olarak ülkemizde de organik çay tarımının geliştirilmesini sağlamak amacıyla ÇAY-KUR tarafından 2003 yılında çalışmalar başlatıldı.

Organik çay tarımı kapsamında Artvin Borçka ilçesi ile Rize Çamlıhemşin ve Hemşin ilçeleri organik çay tarım alanı olarak belirlenmiş, 2006 yılında Teşekkürümüzce Organik çay tarımı ve

üretimi konularında yapılacak çalışmaların organizasyonu ve gelişimi için oluşturulan 'Organik Çay Tarımı Komisyonu' tarafından izlenecek yol haritası oluşturularak uygulamaya konulmuştur.

2006 yılında üreticilere organik çay tarımının sağlayacağı faydalar ve katkıları hakkında "Üretici Bilgilendirme Toplantıları" düzenlenmiştir. İlk olarak 2007 yılında 135 üretici ile organik çay tarımı sözleşmesi imzalanarak 378 dekarlık çaylık alanlarında organik çay projesi başlatılarak üreticiler adına "Grup Sertifikası" almak üzere ilgili firma tarafından gerekli kontrollerin başlanması sağlanmıştır.

ÇAYKUR olarak iç pazarda payımızı büyütme ve dünya organik ürün pazarlarında yerimizi alabilmek amacıyla Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı tarafından yetkilendirilmiş kontrol ve sertifikasyon kuruluşu tarafından üreticilerimiz, işletmelerimiz ve tüm ürün akışımız kontrol edilerek TR, NOP ve AB Normlarına uygun sertifikalarımız gerekli şartlar yerine getirilerek alınmıştır.

Üreticilerimizin ihtiyacı olan bitki besleme ve toprak verimliliğinin sürdürülebilmesi için gereken organik girdilerin temini ve üreticilerimize ulaştırılabilmesi için hem yurt içinde hem de yurt dışında sektörün önemli aktörleri ile iletişime geçilmiş olup ortak çalışmaların yanında organik girdilerin teşvik edilmesi amacıyla üreticiler tarafından hayvan gübresi ve bitkisel atıkların daha profesyonelce kullanılması için Teşekkülümüz bünyesinde bulunan Araştırma Enstitümüzde araştırma ve geliştirme faaliyetleri ile ilgili çalışmalarımız devam etmektedir.

YILLAR İTİBARI İLE ORGANİK ÇAY TARIMI

YILLAR	ÜRETİCİ SAYISI	ÇAYLIK ALANI (Dekar)
2010	1.438	3.555
2011	1.448	3.557
2012	3.843	11.298
2013	9.940	28.906
2014	11.155	32.506
2015	11.360	36.133
2016	11.786	38.035

ORGANİK YAŞ ÇAY YAPRAĞI ÜRETİMİ VE ÜRETİLEN KURU ÇAY MİKTARLARI

YILLAR	Yaş Çay Ürünü Üretim Miktarı (Ton)	Kuru Çay Ürünü Üretim Miktarı (Ton)		
		Siyah Çay	Yeşil Çay	Toplam
2010	384	152	5	157
2011	1.743	313	13	326
2012	1.724	339	10	349
2013	1.732	353	9	362
2014	1.816	341	26	367
2015	7.359	1.328	21	1.349
2016	22.331			

YILLARA GÖRE ALAN BAZLI DESTEKLEMELER

GEÇİŞ DÖNEMİ	Destekleme MİKTARLARI Dekar/ TL						
	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
1.Geçiş	0	0	130	260	290	335	360
2.Geçiş	125	140	150	300	330	380	405
3.Geçiş	225	250	260	360	390	450	480
Organik	375	415	425	500	560	1,62TL/Kg	1,73TL/Kg.
Toplam Ödenen	841.200	1.146.161	2.238.702	8.088.646	11.257.279	22.309.926	41.577.748

7- YAŞ ÇAY İŞLEME FABRİKALARININ KAPASİTE DURUMLARI

2016 yılı Mayıs ayı itibariyle, Fındıklı, Sabuncular Çay Fabrikalarında kapasite artışı, Bölümlü, Hayrat, Hopa, Taşçılar Çay Fabrikaları ile birlikte diğer bir kısım fabrikamızda gerçekleştirilen modernizasyon çalışmaları sonucu ulaşılan Kurumsal yaş çay işleme kapasitesi **8.650 Ton/Gün** olmuştur.

YILLAR İTİBARIYLA FABRİKA SAYILARI VE İŞLEME KAPASİTELERİ

Yıllar	Fabrika Adedi	Kapasite Ton/Gün
2010	47	6.735
2011	47	6.788
2012	46	7.150
2013	45	7.200
2014	45	7.600
2015	45	8.000
2016	45	8.650

Çay-Kur'un 2016 yılı yaş çay işleme kapasitesi 8.650 ton/gün'dür.

2016 YILI ÇAYKUR VE ÖZEL SEKTÖRE AİT ÇAY FABRİKALARININ İLLERE GÖRE SAYI VE KAPASİTELERİ

İLLER	FABRİKALAR					
	ÇAYKUR		ÖZEL SEKTÖR		TOPLAM	
	Sayı	Kapasite (ton/gün)	Sayı	Kapasite (ton/gün)	Sayı	Kapasite (ton/gün)
RİZE	32	6.080	183	7.955	215	14.035
TRABZON	8	1.510	26	1.225	34	2.735
ARTVİN	4	880	7	310	11	1.190
GİRESUN	1	180	12	480	13	660
ORDU	-	-	1	30	1	30
TOPLAM	45	8.650	229	10.000	274	18.650

Çay sektöründe, Çay-Kur'un dışında özel sektör işletmeleri de bulunmaktadır. Bunlar Rize, Trabzon, Artvin, Giresun ve Ordu ili sınırları içinde yer almaktadır. Sektörde mevcut günlük yaş çay işleme kapasitesi yaklaşık olarak 18.650 ton/gün olduğu tahmin edilmektedir.

8- ÇAY PAKETLEME FABRİKALARI

Teşekkülümüzün 3 adet olan paketleme fabrikasından İstanbul Paketleme Fabrikası 2013 yılında üretime kapatılarak Yaş Çay İşleme Fabrikalarında üretilen kuru çaylar, Rize, Ankara illerinde bulunan 2 paketleme fabrikasında paketlenmektedir.

Paketleme işlemleri, mevcut teknoloji ile Türk Gıda Kodeksi'ne uygun kalitede yapılmaktadır. Teşekkülümüzce 2016 yılında üretilen çayların % 81'i Rize 100. Yıl Çay Paketleme Fabrikasında, % 19'u ise Ankara Pazarlama ve Üretim Çay Paketleme Fabrikasında paketlenmiştir.

Paketleme Fabrikalarımızın Kapasiteleri

Rize 100.Yıl Çay Paketleme Fabrikasının 2016 Yılı için 7 saatlik fiili kapasitesi 243,565 kg/1 vardiya(7 saat),

Ankara Pazarlama ve Üretim Çay Paketleme Fabrikasının 7 saatlik fiili kapasitesi 91 Ton/Gün kg/gün, gerçekleşen fiili kapasitesi 68.040 Ton/yıldır.

Çay Çeşitlerine Göre Üretim Oranları

Çay Paketleme Fabrikalarımızda 2016 yılında üretilen paketli çayların % 35'i Tiryaki, % 30'u Rize Turist, % 11'i Kamelya, % 6'sı Filiz, %3'ü Çay Çiçeği, %15'i de diğer çay çeşitlerinden oluşmaktadır.

9- KURU ÇAY AMBAR KAPASİTESİ

2016 Yılı yaş çay fabrikalarımızın ambar kapasitesi 105.050 ton, çay paketleme fabrikalarımızın 6.400 ton, pazarlama bölge müdürlüklerimizin 7.000 ton olmak üzere toplam 118.450 ton ambar kapasitemiz mevcuttur. Ayrıca, Rize Serbest Bölge'de 5.500 tonluk ambarımız bulunmaktadır. Bununla birlikte toplam ambar kapasitemiz 123.950 tona ulaşmaktadır.

10- KURU ÇAY STOKLARI

2016 yılı sonu itibariyle 2.210 ton paketli, 68.306 ton dökme, 4.554 ton dökme organik çay stoku, 81 ton yeşil çay stoku olmak üzere toplam 75.151 ton dökme çay stokumuz bulunmaktadır.

YILLAR İTİBARIYLA DÖKME VE PAKETLİ SİYAH ÇAY MİKTARLARI İLE DEVREDEN DÖKME VE PAKETLİ SİYAH ÇAY STOKLARI (Ton)

YILLAR	ÜRETİLEN KURU ÇAY	ÜRETİLEN PAKETLİ ÇAY	DEVREDEN DÖKME ÇAY	DEVREDEN PAKETLİ ÇAY	DEVREDEN TOPLAM STOK
2010	106.512	123.077	77.198	1.069	78.267
2011	116.356	105.345	79.012	4.624	83.636
2012	123.931	118.963	79.775	11.320	91.095
2013	130.711	129.971	86.711	9.673	96.384
2014	117.729	148.149	50.479	4.813	55.292
2015	130.277	120.267	59.401	3.315	62.716
2016	134.063	126.865	68.083	2.210	75.151

**YILLAR İTİBARIYLA DÖKME VE PAKETLİ YEŞİL ÇAY MİKTARLARI İLE
DEVREDEN DÖKME VE PAKETLİ YEŞİL ÇAY STOKLARI (TON)**

YILLAR	ÜRETİLEN YEŞİL ÇAY	ÜRETİLEN PAKETLİ ÇAY	DEVREDEN DÖKME ÇAY	DEVREDEN PAKETLİ ÇAY	DEVREDEN TOPLAM STOK
2010	144	115	74	15	89
2011	131	115	113	16	129
2012	106	345	113	20	133
2013	57	144	44	26	70
2014	150	133	81	37	118
2015	150	272	8	-	8
2016	206	127	79	2	81

**YILLAR İTİBARIYLA DÖKME VE PAKETLİ ORGANİK SİYAH ÇAY MİKTARLARI
İLE DEVREDEN DÖKME VE PAKETLİ ORGANİK SİYAH ÇAY STOKLARI (TON)**

YILLAR	ÜRETİLEN KURU ÇAY	ÜRETİLEN PAKETLİ ÇAY	DEVREDEN DÖKME ÇAY	DEVREDE N PAKETLİ ÇAY	DEVREDEN TOPLAM STOK
2010	152	99	90	-	90
2011	313	123	271	-	271
2012	339	172	116	-	116
2013	353	159	611	-	-
2014	341	206	577	29	606
2015	1.328	625	1.309	-	1.309
2016	4.449	1.204	4.554	-	4.554

11- ÇAY PAZARLAMA

a-İç Satış

Teşekkülümüz tarafından üretilen paketli çaylar, çay dağıtım açısından stratejik konuma sahip 9 ilde faaliyet gösteren, 8 adet Pazarlama Bölge Müdürlüğü, 1 adet Pazarlama ve Üretim Bölge Müdürlüğü kanalıyla, iç piyasada satışa sunulmaktadır.

Stratejik öneme sahip 9 ilde oluşturulan her Pazarlama Bölge Müdürlüğüne çevre illerden oluşan bir hinterland bağlanmış ve her il için de belirli sayıda bayilikler tespit edilmiştir. Halen iç satışlarımız pazarlama bölge müdürlüklerine bağlı 81 ilde faaliyet gösteren **(99 Perakende Bayi + 17 EDT Bayisi +40 Reyon Bayi+1E-Ticaret Bayii+1 Çay Evi Bayi) 158** Bayi vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir.

Bölge Müdürlüklerimize bağlı iller dar bölgelere ayrılmış, her bölge bir bayiye tahsis edilmiş ve bayilerin izlemek zorunda olduğu satış prensipleri ortaya konmuştur.

Bu prensipler; bayilerin yeterli kapasitede depo ve yeterli sayıda araç temin etmeleri, dağıtım ağı kurmaları, araçların Çaykur'un tespit etmiş olduğu renk ve dizaynda boyanması, doğrudan satış olgusu, tüm bakkal ve market gibi perakende noktalara yerinde hizmet ulaştırma gibi konuları içermektedir.

Bu bağlamda bayilik sistemi ile amaçlanan; Teşekkülümüz mamullerinin belirlenen hinterlandın en uzak noktalarına ulaştırılması ve bu noktalardaki satıcının rafında ve tezgâhında çayın bulundurulması, böylece geniş bir tüketici kitlesine ulaşmak suretiyle pazarın genişletilmesidir.

Teşekkülümüzde, Türk Gıda Kodeksi Siyah Çay Standardına uygun kalitede çay üretilmekte ve Çaykur markasıyla değişik isimlerde kendine özgü ambalajlarda piyasaya sürülmektedir.

Satışımızı etkin kılmak ve sürekliliği sağlamak için günün koşullarına göre düzenlemeler yapılmakta, piyasalar aralıksız takip edilmektedir.

Teşekkülümüz mamullerini belirlemiş olduğu toptan satış fiyatlarıyla, bayilerine doğrudan, mağazalar zinciri statüsünde faaliyet gösteren sabit bayilerine bayi veya organizatör firma aracılığı ile satmaktadırlar.

Hipermarket ve mağazalar zinciri statüsündeki firmalar son yıllarda tek olarak veya birleşme yoluyla perakende sektöründe büyük gelişmeler göstermiş, yurtiçi pazar paylarını yaklaşık **% 70'** ler seviyesine yükseltmiştir.

Zincir mağazalara karşı daha etkin olmak ve raflarda ürünlerimizin mümkün olduğunca bulunabilirliğini sağlamak ve bol çeşitle fazlaca yer alabilmek için bir dizi tedbirler alınmıştır. Bayilerimizle yapılan müşterek çalışmalarla ürün çeşitliliğinin artırılması ve piyasa şartlarına uygun fiyatlarla zincir mağazalara çay satabilmelerine imkân sağlayacak organizasyonlar gerçekleştirilmiştir.

Çaykur, Rekabet Yasasına uygun olarak perakende satış fiyatları ile bayi kârlarını tavsiye niteliğinde bayilerine bildirmektedir.

Çaykur, toptan fiyatları belirlemenin yanında, satışı teşvik edici şekilde vadeleri düzenlemekte kota üzerinden satış yapmaktadır. Satışlar piyasa şartlarına göre belirli dönemlerde, değişken oranlarda aylık ve dönemsel prim uygulamaları şeklinde yapılmaktadır.

Özel sektör çay işletmeleri 1985 yılından itibaren, üretim kapasitelerini artırmak suretiyle pazardan pay almaktadır. Dolayısıyla, özel sektörün iç pazardaki pazar payı **% 45-50** düzeyindedir.

Çaykur 2016 yılını reklam ve tanıtım açısından oldukça yoğun bir yıl ilan ederek etkin tanıtım ve reklam çalışmaları yapmıştır. Bu çalışmalar afiş, radyo reklamları, TV reklamları yurt içi ve yurt dışı fuar ve etkinliklerinin yanı sıra, ürün, tadım ve tanıtım konusunda da aktif çalışmalar yapılmıştır.

Satışlarımız son 6 yılda aşağıdaki gibi bir seyir izlemiştir.

YILLAR İTİBARIYLA YURT İÇİ SATIŞ MİKTARI VE BEDELLERİ

YILI	SATIŞ MİKTARI (Ton)	BEDELİ (Milyon TL)
2010	123.293	1.162.947
2011	101.136	1.010.681
2012	115.273	1.164.798
2013	130.720	1.462.214
2014	146.805	1.863.680
2015	115.650	1.877.502
2016	117.277	2.167.109

b-Dış Satış

Ülkemiz çaycılığının sağlıklı bir yapıya kavuşturulabilmesi, üretim tüketim dengesinin sağlanmasıyla mümkündür. Bu denge bugün itibariyle kurulmuştur. Ancak oluşabilecek iç tüketim fazlası çayların dış pazarlarda zamanında satılması için 5 bin tonluk dış pazarı sürekli elde tutmak zorunluluğu vardır. Bunun için yurt dışı taleplerini karşılayabilecek fiyat ve kalitede üretim yapılması, dünya çay ihracatındaki gelişmelerin dikkatlice ve zamanında izlenmesini gerekli kılmaktadır.

Bugün dünyada **4,5** milyon ton kuru çay üretilmektedir. Üretilen kuru çayın **2,7** milyon tonu üretici ülkelerde tüketilmektedir. Geriye kalan, **1,8** milyon ton tüketim fazlası çayın ise, dünya pazarlarına sürülmesi için üretici ülkeler arasında büyük bir rekabet yaşanmaktadır.

Dünyada çay üreticisi ülkeler az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkeler olup, bu ülkelerde hem işgücünün hem de hammaddenin ucuz olması nedeniyle maliyetler oldukça düşük olarak gerçekleşmektedir. Diğer üretici ülkelerin hammadde fiyatları bizim fiyatlarımızdan 1,5-2 kat, işçilik giderleri ise yaklaşık 5 kat daha düşüktür. Bunun sonucu olarak da Ülkemizin, diğer üretici ülkelere göre çay ihraç etme şansı oldukça azdır.

İhracatta fiyat engelinin yanında, kalite konusunda da sorunlar mevcuttur. Kalite konusunun halledilmesi, hammadde kalitesinin ıslahıyla ilgili tarımsal projelere ve teknolojiye eksikliklerin giderilmesine bağlıdır.

Avrupa Birliği ve diğer Avrupa ülkelerinde 5.000 ton kadar paketli çay ihraç potansiyeli bulunmaktadır. 2016 yılında Almanya, Amerika Birleşik Devletleri, Afganistan, Avustralya, Gürcistan, Çin, İngiltere, Arnavutluk, Suudi Arabistan, Hollanda, Bosna Hersek, Singapur, Türkmenistan, Japonya, Kosova, Rusya, Yunanistan, Fransa, İsviçre, Kazakistan, Tayvan, Moğalistan, Kırgıstan, Kanada, İsviçre, Irak, Fransa ve KKTC gibi ülkelere çay ihracatı yapılmıştır.

Teşekkürümüze ihracat maksadıyla çay satın almak üzere müracaat eden firmaların talepleri stok durumuna göre karşılanmaktadır.

c- Mubayaa, Üretim ve İç Satış İle İhracata Toplu Bakış

2000-2016 yılları arasında Teşekkülümüz tarafından üretilen kuru çay ile iç ve dış pazarlarda satılan çay miktarları aşağıda gösterilmiştir. Bu dönemlerde yapılan ihracat ile tüketim fazlası olan stoklar eritmeye çalışılmıştır. Bundan böyle yine kalite standartlarına uygun üretim yapılarak dış pazarlarda Çaykur, layık olduğu yerini alacaktır.

YILLAR İTİBARIYLA YURTDIŞI SATIŞ MİKTARI VE BEDELLERİ

YILLAR	İhracat	
	Miktar	Bedel(Bin TL)
2010	1.728.	10.721
2011	2.131	15.115
2012	3.181	17.323
2013	4.133	30.193
2014	4.224	38.636
2015	5.004	77.470
2016	5.500	112.213

d- Ürünlerimizi Taklit Edenlere Karşı Yapılan Mücadele

Bazı özel sektör işletmeleri genel olarak uygun standartlarda üretim yapmadığından pazarda yeterince tutunamamakta, dolayısıyla Çaykur ambalajlarının birçoğunu önce taklit, daha sonraları da renk ve tasarım olarak ambalajın sahtesini basmak suretiyle piyasaya girerek büyük ölçüde haksız rekabete yol açmakta ve vergi kaybına sebep olmaktadır. Bu konuda Teşekkülümüz büyük bir mücadele vermiş ve vermeye de devam etmektedir.

Bu amaçla 1995 yılında bütün poşet ambalajlarımızda hologram etiket uygulamasına geçilerek paketli çaylarımızda tam güven sağlanmıştır. 2015 yılında bazı çaylarımız için ambalaj değişimine gidilmiştir.

Çayda devlet tekelinin kaldırıldığı 1984 yılından bugüne kadar, çaylarımızı taklit veya sahte olarak piyasaya süren firmalar ile çay poşetlerini basan firmalarla aktif mücadeleye girilmiş ve bunun olumsuz etkileri büyük ölçüde bertaraf edilmiştir. Taklitçilik, sahtecilik girişiminde bulunan ve haksız rekabete kalkışan firmalar hakkında dava açılmaktadır.

Piyasa araştırması kapsamında sahte ve taklit çaylarla da mücadeleye devam edilmektedir. Özellikle 2012-2014 yıllarında tüm Türkiye genelinde, Yaş Çay Fabrikalarında çalışan personellerden oluşturulan ekiplerle piyasa araştırması yapılmış ve her bir araştırmada en az 6.000 satış noktası ziyaret edilmiştir. 2015 yılında sahte ve taklit çaylar Pazar Araştırma Bölge Müdürlüğü elemanlarınca takip edilmiştir.

12- YABANCI MENŞELİ ÇAYLAR

Çay sektörünü olumsuz etkileyen en önemli faktörlerden biri de Ülkemize giren yabancı menşeli çaylardır.

Türkiye’de yılda yaklaşık **270-280** bin ton civarında çay tüketilmektedir. Bu miktarın **135** bin tonunu Çaykur çayları, **125** bin tonunu Özel Sektör çayları, **35** bin tonunu da yabancı menşeli çaylar oluşturmaktadır. Dolayısıyla özellikle Güney Doğu Anadolu, Doğu Akdeniz ve Doğu Anadolu Bölgesi sınır illerinde yoğunlukla yabancı menşeli çaylar tüketilmektedir.

Bu tüketilen miktarın genel tüketim içerisindeki payı %10-15 civarında ve ithalat yoluyla yurda sokulmaktadır.(2015 yılında yaklaşık olarak yılda 8,085 ton.)

1996 yılına kadar çay ithalatında kg. başına 3.00 USD fon ve %10 vergi alınırken Gümrük Birliği sürecini müteakip fonlar kaldırıldığından malın esas bedeli üzerinden %145 vergi alınması ön görülmüştür. %145 vergi oranına kadar, son beş yıllık ithal edilen çayların ortalama değerleri **2.50** USD/Kg.ın biraz üzerinde gerçekleştirildiğinden **2.50** USD/Kg.+%145 verginin toplamı daha önce uygulanan 3.00 USD/Kg. fon+%10 vergiye denk düşmektedir.

Öte taraftan sınır kapılarından giren tırlar ile kişi başına getirilmesi gerekenin çok üzerinde çay girmiş ve girmeye devam etmektedir. Tüketilen yabancı menşeli çayların %90’ı vergisiz ve gayri resmi yollardan bu şekilde yurda sokulmaktadır.

Yurda sokulan kaçak çaylara gümrük kapılarında el konulup gümrük depolarında stoklanan çayların Tasiş Genel Müdürlüğüne ihaleyle satılması neticesinde elde edilen faturalar gösterilerek meşrulaştırılmaktadır. Yakalanan kaçak çayların yeniden ihale yolu ile satışı yerine imha edilmesi için Teşekkülümüzce girişimlerimiz aralıksız sürdürülmektedir.

Ayrıca, ‘Özellikli Bazı Kaçakçılık Türleriyle Mücadele Eylem planı kapsamında Teşekkülümüzün girişimleri sonucu çayında bu eylem planı içerisinde yer alması sağlanmıştır. Bu çerçevede gümrük kapılarında görevlendirilmek üzere 5 adet dedektör köpek alınmış ve çok olumlu neticeler elde edilmiştir.

İlgili Kurum ve Kuruluşların kaçak çay ile ilgili farkındalığının artırılması amacı ile 2012 yılından itibaren eğitim ve seminerler düzenlenmektedir. Gümrük Muhafaza Memurları ve Tarım İl Müdürlükleri Gıda Kontrol Şube Müdürlerine bu kapsamda eğitim verilmiştir.

Çay ithalatında bu süreçte meydana gelen bütün bu olaylar devletin ilgili makamlarına yazılı olarak bildirilmiştir. Tedbirler alındıkça bu defa ithalattaki emsal değer olan bu emsal değerler her ay dünya çay borsalarından tespit edilerek Gümrük Müsteşarlığına ve Dış Ticaret Müsteşarlığına bildirildiği halde, ithalatçı firmalar gümrük mevzuatını ve gümrük idarelerini zorlayıp zaman zaman da mahkemeye düşük değerlerle çay ithalatı yapma girişiminde bulunmaktadırlar. Bu durum Türk Çay Sektörünü olumsuz etkilemekte ve vergi kaybına yol açmaktadır.

Tüm bu olumsuzlukların giderilmesi amacıyla, 21 Temmuz 2007 tarih ve 26589 sayılı Resmi Gazetede yayımlanan “İthal ve İhraç Edilecek Gıdaların Giriş ve Çıkış Kapılarının Tespit ve İlanına Dair Tebliğ’de Değişiklik Yapılması Hakkında Tebliğ’e” göre, çay ithalatında giriş kapısı olarak sadece Trabzon Gümrük ve Muhafaza Baş Müdürlüğüne bağlı Rize Gümrük Müdürlüğü belirlenmiştir.

13-SOĞUK ÇAY DİDİ

Soğuk çay pazarına “didi” ile giren Çaykur ayrıca, şekerli içecek tüketmek istemeyen tüketiciler için “stevialı didi” (kalorisiz şekerli içecek) piyasaya çıkarmıştır. Monde Selection kalite ödüllerinde; Türk çayının ve soğuk çay pazarının dünya markalarının üstünde yer aldığını kanıtlamıştır.

DİDİ satışları müşteri ilgisini hızla arttırarak büyümeye devam etmektedir. DİDİ marka soğuk çay farklı ebat ve aromalarla (200, 250, 500, 1000, 1500, 2500 ml. ve çilek, bergamot, limon, şeftali vb.) raflarda yerini almaktadır. Ayrıca ÇAYKUR olarak özel tatlandırıcımız olan sıfır kalori ve sıfır protein içeren Stevia bitkisini ilimizde yetiştirmiş olup, bu ürünü de DİDİ marka soğuk çaylarımızda kullanarak bir ilke adım atılmıştır. 2015 yılında **94.908,33 bin** litre satış yapıp **93.448,19 bin TL** ciro elde edilmişken, 2016 yılında **115.936,06 bin** litre satış yapılmış olup **119.997,35 bin TL** ciro elde edilmiştir.

2013 yılında satışa sunulan didi soğuk çay, yurtiçi talepleri karşılandıktan sonra 2015 Mayıs ayından itibaren aşağıdaki ülkelere ihraç edilmeye başlanmıştır.

Bu ülkeler; Abd, Gürcistan, İtalya, Peru, Almanya, Hırvatistan, K.K.T.C., Polonya, Arnavutluk, Hollanda, Kanada, Romanya, Avustralya, Irak, Kazakistan, Singapur, Avusturya, İngiltere, Katar, Slovakya, Azerbaycan, İsrail, Kosova, Slovenya, Bahreyn, İsveç, Kuveyt, Suriye, Belçika, İsviçre, Lüksemburg, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Çek Cumhuriyeti, Macaristan, Tacikistan, Bosna Hersek, Danimarka, Moğolistan, Türkmenistan, Bulgaristan, Filistin, Nahçıvan, Yeni Zellanda, Çin Halk Cumhuriyeti, Fransa, Norveç, Yunanistan’dır.